

SOCARRAT BALLESTER

RELECTURES
ITINERARIS EN ELS MUSEUS
EN CLAU DE GÈNERE

AUTORIA	Desconeguda
LLOC DE PRODUCCIÓ	Paterna
LLOC DE PROCEDÈNCIA	Paterna
TÍTOL/NOM OBJECTE	<i>Socarrat</i>
DATA	Baixa edat mitjana. Segle XV.
MESURES	44 x 35 x 3 cm
MATERIALS/TÈCNIC A	Argila. Fet a motle. Coccio oxidant.
NÚM. INVENTARI	MS/1252
UBICACIÓ EN EL MUSEU	Planta primera / Pati Interior/ Parets
DESCRIPCIÓ	<p>Es denominen <i>socarrats</i> a les plaques d'argila cuita fabricades en dues grandàries d'aproximadament 40 x 30 cm o de 30 x 15 cm i 3 cm de gruix que es col·locaven, a manera de decoració, en els entrebigats o ràfecs d'edificis de caràcter religiós, públic o en els palaus dels personatges rellevants de la comunitat. La producció d'aquest tipus de ceràmica arquitectònica es va centrar quasi exclusivament a Paterna encara que possiblement també es van realitzar en altres localitats com Benaguasil, Manises o Sogorb. El seu ús es va generalitzar, com una moda efímera, des de finals del segle XIV fins a mitjan XVI, sent el seu moment de màxima esplendor el segle XV.</p> <p>En l'àrea valenciana es van produir, a més dels tradicionals <i>socarrats</i>, plaques modelades i plaques esmaltades .</p> <p>Respecte a la manera de realitzar-los existeix cert debat entre els investigadors, es donen principalment dues possibilitats; en ambdues, el fang s'introdueix en un motle per a donar-li la forma i posteriorment es trau per a assecat-se, a partir d'ací, la placa una vegada seca, es pintava de blanc per la cara que rebrà posteriorment la decoració amb els òxids de ferro i/o manganés. Aqueixa capa blanca, terra caolínica, segons uns, i lletada de calç, segons uns altres, amb la decoració final de la peça podia aplicar-se sobre el suport ja cuit o en cru. La temperatura de coccio rondava els 900° graus.</p> <p>Els <i>socarrats</i> tenien un caràcter essencialment decoratiu encara que també simbòlic. La distància a la qual eren vistos va determinar la gran grandària del motiu decoratiu que en ells es pintava, entre aquests trobem elements geomètrics, vegetals, zoomorfos (animals reals –bous, vedells, ocells, peixos, etc.– i fantàstics, com el grifó), antropomorfs (dames, cavallers, àngels, escenes galants...), epigràfics, profilàctics, arquitectònics i heràldics.</p> <p>La disposició de les plaques en els entrebigats o ràfecs dels edificis determinava també dues possibilitats quant a la seua decoració, atesos els espais existents o no entre el dibuix i el seu suport. És a dir, podrien decorar-se en el taller terrissaire i després col·locar-se en la seua ubicació final o bé podrien pintar-se “in situ” de manera que la decoració només ocupara l'espai que quedarà visible.</p>
TEMA RELACIONAT AMB EL GÈNERE	<p>Gènere i història.</p> <p>Gènere i espai.</p> <p>Rols de gènere.</p>

RELECTURA

En el cas que ens ocupa, el *socarrat* del ballester, ens transmet un aspecte dels *bellatores* de la societat estamental medieval. Un món que va estar vetat a les dones, donada la seua condició feble i de ser inferior. Les guerres van ser protagonitzades per homes però les dones les van viure, les van patir i fins i tot també, en menor mesura, les van protagonitzar. La violència i la guerra van ser dues dels pilars fonamentals de l'elit de la societat feudal, inseparables de l'exercici del poder i de la preeminència social.

En tots els *socarrats* amb figures de dona, aquesta porta un vestit de tela llistada, les seues siluetes s'ajusten a la moda de l'època, en la qual les mànegues eren vaporoses i se cenyien a l'altura de la monyica. Les falces no solien representar-se amb cua. A vegades les trobem amb medallons. Els seus caps poden estar coberts amb barrets o amb una ret, que recull els cabells, que cauen sobre l'esquena. Les dones casades portaven el cap tapat com a símbol d'obediència, respecte i subjecció als seus esposos. Amb això es representa una dona idealitzada, però des del punt de vista de l'home.

Els denominats Pares de l'Església a partir de la lectura del Gènesi van establir que la dona era l'origen de tots els mals. Eva en menjar el fruit prohibit va arrossegar tota la humanitat a un món de pecadors, per contra la Mare de Déu representava l'honra, la puresa i la castedat. Si Eva era la mare de tots els pecadors, la Mare de Déu era la mare de l'Església. Sumant a això la influència del pensament dels filòsofs grecollatins, especialment Plató i Aristòtil, o els tractats mèdics d'Hipòcrates i Galeno, la dona medieval va ser considerada com un ésser imperfecte. D'aquesta forma, es justificava que la dona havia d'estar subjecta a l'home, bé fora al pare, al marit o a un familiar masculí.

Tot això va configurar les bases del pensament cristià medieval. Respecte al paper de la dona a partir del segle XIII, amb la influència de la filosofia d'Aristòtil, es va accentuar una major diferència entre homes i dones. L'aristotelisme va dividir en dos a la humanitat, les dones constituïen la part feble i consegüentment estaven sotmeses pels homes. El gènere femení quedava relegat a la procreació i cura dels fills dins del matrimoni i com a ésser inferior, no podia participar en política i molt menys en els conflictes bèl·lics. A més la seua participació en aquests l'apartaria de les seues comeses dins de la casa, d'aquesta forma s'incidia en la separació d'un espai exterior, monopolitzat per l'home, i un espai interior, domèstic, reservat a la dona.

Si només tenim en compte els plantejaments aristotèlics i eclesiàstics, obtindrem una visió esbiaixada de la dona medieval, però les normes s'incompleixen habitualment. Així, la presència de les dones en revoltes, exèrcits populars i motins està documentada d'un cap a l'altre de l'Europa medieval. En la Península Ibèrica durant el procés de colonització i defensa de la frontera enfront de l'Islam, les dones van jugar un paper tan important com el dels homes. Van participar a cavar fossats, tasques de vigilància, reforç i manteniment de muralles i la seua defensa des dels merlets. Si ascendim en l'escala social moltes dames van rebre formació militar, amb la finalitat de poder mantindre els seus senyorius.

La documentació ens parla de dones que van governar i van dirigir exèrcits, unes altres que en absència dels seus marits van assumir les seues funcions i unes altres que van participar activament en la defensa de les ciutats. No eren actituds estranyes a la societat del moment perquè l'imaginari medieval recollia el mite de les amazones i el de la donzella guerrera, relatats en les cançons de gesta, romanços, contes i novel·les cortesanes. La donzella guerrera va ser representada com la jove que es veia forçada per diverses circumstàncies a actuar com un cavaller medieval.

Berengueta, filla d'Alfons VIII de Castella, va realitzar una de les millors descripcions de

	<p>la batalla de les Navas de Tolosa (1212). El text reflecteix un gran coneixement de les tàctiques i tècniques militars, al qual cal afegir el seu paper com a responsable de la intendència de les tropes del seu fill Ferran III.</p> <p>Christine de Pizan va escriure en 1410 <i>Le Livre d'armes et de chevalerie</i>, un tractat sobre l'art militar que està considerat com un dels millors tractats d'armes escrits en l'Edat mitjana. En aquesta obra l'autora dona consells sobre com protegir o assetjar una plaça, constatant un evident coneixement de les tàctiques militars, així com de l'armament i tecnologia. Aquest tractat va ser estudiat per Isabel I de Castella.</p> <p>La figura de dona guerrera medieval per excel·lència va ser Joana d'Arc (1412-1431), jove i verge llauradora que va dirigir l'aixecament del lloc a Orleans. No és ja només el fet de ser dona, sinó que també és rellevant que una plebea dirigira la noblesa. Vestida com un home, es va tallar els cabells com els joves, va conuiu entre els cavallers francesos però mai va ocultar la seua identitat sexual.</p>
BIBLIOGRAFIA	<p>DÍAZ DE RÁBAGO, Carmen (1999). "De vírgenes a demonios: las mujeres y la Iglesia durante la Edad Media", en <i>Dossiers feministas 2: deeses i verges</i>. Universitat Jaume I Castelló.</p> <p>GARCÍA HERRERO María del Carmen (2010), "El entorno femenino de los reyes de Aragón", en José Ángel Sesma Muñoz (coord.) <i>La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1208-1458. La Monarquía aragonesa y los reinos de la Corona</i>. Zaragoza: Grupo de Investigación de Excelencia C.E.M.A, Universidad de Zaragoza, pp. 327-350.</p> <p>GUERRERO NAVARRETE, Yolanda (2016). "Las mujeres y la guerra en la Edad Media: mitos y realidades", en <i>Journal of Feminist, Gender and Women Studies</i>, 3, pp. 3-10.</p> <p>PANERA MARTÍNEZ, Pedro (2017). <i>Relevancia de la mujer en la Edad Media: algunas perspectivas desde el pensamiento coetáneo y ejemplos del desempeño femenino en la acción bélica</i>. Master Thesis, Universidad Nacional de Educación a Distancia. Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado.</p>